

TRANSPARANT VOOR HET TRANSCENDENTE - Leo Raph. A. de Jong o.p.

TWEEDE HOOFDSTUK

Ik heb de indruk, dat geloven vaak samenhangt met het besef van de totale en onvermijdelijke betrekkelijkheid en vergankelijkheid van de werkelijkheid, waarin en waarmee wij leven. Geloven wordt dan het zoeken naar een antwoord op de fundamentele vraag: "Is er nu echt niets anders dan al dat vergankelijke, onzekere en voorbijgaande, met alle pijn en lijden, die hiermee gepaard gaan? En zelfs het geluk is als een windvlaag, die je niet kunt vasthouden! Is er niets meer, dan er is?"

Om het een beetje cynisch te zeggen: "Als je bij de wieg van een pasgeboren kindje staat, is de enige zekerheid, die je hebt: "Hier ligt een ter dood veroordeelde. Wat rest is uitstel van executie!".

Zo werd de Boeddha op een zoektocht naar het werkelijke leven geconfronteerd met armoede, ouderdom, ziekte en dood. Hij keerde geschokt naar huis terug en korte tijd later verliet hij alles en iedereen en ging op zoek naar..... Ja, naar wat?

Naar een antwoord op die vergankelijkheid? Naar bevrijding uit die eeuwigdurende kringloop van geboren worden en vergaan? Hij zocht naar iets, dat transcendent was aan die vergankelijke werkelijkheid, iets, dat de dagelijkse werkelijkheid van ontstaan en vergaan oversteeg. Op zoek naar transparantie van de dagelijkse werkelijkheid, doorschijnendheid voor transcendentie. Zoals glas-in-lood ramen het licht doorlaten. Zij blijven hun eigen afbeeldingen tonen, maar zijn doorschijnend voor het licht. Die ervaring kwam en zijn verdere leven besteedde hij om aan geïnteresseerden de weg te wijzen naar dat besef van transcendentie.

In het Eerste Testament is het vooral het boek Prediker, dat in boeiende beelden de onontkoombare vergankelijkheid en relativiteit van alles en iedereen tekent. *"Ik bekeek al het gedoe onder de zon . En het bleek allemaal ijdel en grijpen naar wind.....Overvloed van wijsheid en kennis heb ik opgedaan. Ik nam mij voor het verschil te leren kennen tussen wijsheid en dwaasheid, tussen kennis en onverstand. Maar ik kwam tot het inzicht: ook dat is grijpen naar wind. Want veel wijsheid brengt veel verdriet en hoe groter de kennis, hoe groter de smart."* (Prediker, 1,14-18)

Uit legendes blijkt, dat de Joden natuurlijk moeite hadden om in dit boek Gods Woord te zien en te erkennen. Wat moet je in Godsnaam - letterlijk! - aan met het thema: "Het is, als je het goed bekijkt, allemaal niks, Het is nooit wat geweest en het zal nooit wat worden!".

Ik heb de indruk, dat de schrijver van dit prachtig-melancholische boek niet echt kan/wil doorstoten naar iets, dat deze onherroepelijke vergankelijkheid en schaduwzijde van het bestaan zou transcenderen. Vreest hij, dat die "Wijsheid" hem toch weer een rad voor ogen draait? Dat hij zichzelf afsluit voor de harde waarheid? Dat hij zichzelf dan "Opium van het volk" toedient?

Zijn advies: Leef in het hier en nu. Doe wat je meent te moeten doen maar neem er wel je verantwoordelijkheid voor! En geniet van wat er te genieten valt. *"Het licht is zalig en het is een weldaad voor de ogen de zon te zien. Hoe lang iemand ook leeft, laat hij genieten van elke dag en bedenken dat er nog donkere dagen genoeg zullen zijn en dat alles wat daarna komt ijdel is"*. (Prediker, 11, 7-10)

En ook in het Nieuwe Testament komen we dat probleem van de uiterste relativiteit van de werkelijkheid tegen. Lucas beschrijft hoe Jezus geconfronteerd wordt met moreel heel belangrijke vragen, die binnen onze werkelijkheid gesteld worden. Maar hij weigert radicaal om betrokken te raken in deze binnenwereldse moraliteit, hoe goed die ook lijkt. *"Uit het volk zei iemand tegen hem: "Meester, zeg aan mijn broer, dat hij de erfenis met mij deelt". Maar Jezus antwoordde hem: "Man, wie heeft mij over u beiden tot rechter of bemiddelaar aangesteld?"*

En dan volgt het verhaal van een boer, die een grote oogst binnenhaalt en een zeer verantwoord besluit neemt: ik moet grotere schuren bouwen en kan daarna wat meer van het leven genieten. Ieder verstandig mens zou zo moeten handelen, toch? Jezus reageert: *"Dwaas! Nog deze nacht komt men je leven van je opeisen en al die voorzieningen, die je getroffen hebt, voor wie zijn die dan?"* (Lucas, 12, 13-21)

Hoe ontkomt Jezus aan die impasse-van-vergankelijkheid? Aan die totale relativiteit, waarop je geen enkele zekerheid kunt bouwen? Door zijn geloof in Abba - Pappa - God, die alles in liefdevolle handen blijft houden, hoe wanhopig de gewone werkelijkheid er ook uitziet! Zo maakt hij zijn werkelijkheid transparant voor het Transcendente, voor God, die alles in allen is en blijft, wat er ook gebeurt; hoe duister de nacht ook is. *"Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?.....(Matteüs, 27, 45-46) "Vader, in uw handen beveel ik mijn geest....." (Lucas, 23, 46)*

MOMENTEN VAN TRANSPARANTIE.

Wanneer God een werkelijkheid is, dan kan Hij nergens anders zijn dan overal. Want zou Hij niet overal, maar ergens zijn, dan was Hij ergens anders niet en dan was Hij gewoon: een-van-de-dingen. Dan was Hij, zoals

alles wat bestaat en leeft, aan tijd en plaats gebonden. Dan was Hij dus zeker niet God!

Dat betekent, dat dus alles en iedereen transparant kan worden voor het Licht van Gods aanwezigheid, want het is in alles en iedereen aanwezig. Alles en iedereen kan dus voor mij of voor jou een ervaring van Goddelijke Aanwezigheid worden. En als iets een Godservaring voor mij is, hoeft het nog geenszins ook zo'n ervaring voor jou te zijn. Als ik naast Mozes bij het brandende brembos had gestaan, had ik waarschijnlijk niets gehoord en gezien, want de boodschap was niet aan mij gericht, maar aan Mozes.

Een ontmoeting, een gesprek, een toevallige zin, die ik in een boek lees en die mij aanspreekt, de schoonheid van een muziekstuk van J.S. Bach of W. A. Mozart, een zin uit de Heilige Schrift, die mij ineens treft, terwijl ik er al tientallen keren overheen had gelezen, de ontroerende kwetsbaarheid van pas ontloken leven, noem maar op.....

Johannes van het Kruis schreef rond 1550: "*Mijn Lief: donkere bossen, diepe valleien, verre bergen. Muziek van pure stilte.*"

In de Bijbel worden veel van dergelijke gewoon-toevallige gebeurtenissen en ervaringen genoemd, die ineens voor de betrokken persoon of personen opengingen - transparant werden - en het Licht van Gods Aanwezigheid doorlieten. De kolkende rook boven het brandofferaltaar van de tempel, (Jesaia 6, 4), een pot met water, die bruisend staat over te koken,(Jeremia 1,13) de manden met vijgen (Jeremia, 24.),of het mislukken van een pot bij de pottenbakker(Jeremia 18,2), de "toevallige" ontmoeting van Abraham en Sara met drie reizigers,(Genesis, 18),een zware onweersbui boven het Sinai-gebergte, (Exodus, 19,16),enz. En zo ook in het Nieuwe testament, waar Paulus letterlijk van zijn paard gebliksemd wordt en dan de Verrezen Heer hoort spreken,(Handelingen, 9,3)

In het Nieuwe Testament worden twee menselijke ervaringen met name genoemd, die de mens transparant maken voor Gods Aanwezigheid. Wanneer je "*Tot in je ingewanden beroerd wordt door **medelijden***". (Marcus 6, 34..Lucas 10,33 en andere plaatsen.) En - in het verlengde hiervan - wanneer je in **liefde** jezelf tot naaste maakt voor je medemensen, zelfs voor je vijanden. Want zó maak je Gods Naam -- IK-BEN-BIJ-JULLIE-BETROKKEN -- tot realiteit in onze wereld. "*Wat je de minste der mijnen gedaan hebt, heb je mij gedaan*".(Matteüs 25, 40.) "*Iedereen die liefheeft is een kind van God, en kent God. De mens zonder liefde kent God niet, want God is liefde. En de liefde, die God is.....*"(1 Johannes, 4,7-9.)

Een van de indrukwekkendste verhalen over deze transparantie is voor mij Jezus' verhaal over de barmhartige Samaritaan, die wellicht een verkeerde geloofsrichting aanhangt, maar wel Gods Naam - Gods

aanwezigheid voor het slachtoffer - werkelijkheid maakt in zijn medelijden en in zijn helpen. Hij wordt: "IK-BEN-ER-VOOR-JOU".

"IK BEN HET LICHT DER WERELD"

In de Middeleeuwse theologie werden drie transparante momenten herkend: verum, bonum, pulchrum:

waarheid/waarachtigheid, goedheid en schoonheid. Deze drie elementen raken het bestaan in zijn puurste vorm. Niet voor niets werden ze "Transcendentalia" genoemd, want daar kan iets doorbreken, dat grootser is, dan het gegevene in zijn nuchtere vorm. Dan is er weer "*meer dan er is*" (Richard Schuagt.). Het zijn en blijven gewoon aardse gebeurtenissen. Maar in hun binnenwereldse werkelijkheid breekt een Licht door, zoals de zon de figuren in een glas-in-lood raam laat oplichten en stralen.

Zij kunnen de plaats worden voor een "*Doorbraak*". (Eckhart o.p.) En dat is goed herkenbaar. Je kunt diep geraakt worden door schoonheid, door onverwachte en onverdiende goedheid, door transparante eerlijkheid. Een simpel tekentje van liefde of vriendschap ontroert je intens. Je voelt: zo zou het eigenlijk moeten zijn! Dit is waar het in het bestaan eigenlijk om gaat! Het is "wezenlijk".

En je weet ook, dat je het niet zelf kunt oproepen. Als je morgen op dezelfde plek komt, hetzelfde muziekstuk hoort, hetzelfde gedicht leest, dezelfde mens ontmoet, gebeurt er niks bijzonders. Alles is weer, zoals het is en je hebt alleen de herinnering aan wat er ooit gebeurde.

Deze doorbraak staat niet los van en naast de alledaagse gebeurtenissen en dingen. Het doorbrekende Licht is de soms om niets oplichtende achtergrond, de diepste dimensie van de dingen en van de gebeurtenissen. En veel spirituele scholen proberen hun leerlingen te onderwijzen om zo transparant mogelijk te worden, opdat het Licht geen hindernissen ondervindt, als het wil doorbreken.

Soms breekt dat Licht door: ervaring wordt dan openbaring. De ervaring van dit "*temeer; dit oeroud veelteveel*". (Richard Schuagt) is niet manipuleerbaar. Het komt over je als gave-om-niets, als genade. En toch vermoed je, dat het bij het meest wezenlijke behoort van wat wij: "menselijk leven" noemen.

"Soms breekt Uw Licht in mensen door, onstuitbaar". (Huub Oosterhuis)

Leo Raph. A. de Jong o.p.